पेशवे दप्तरांतून निवडलेले कागद

उद्गीर प्रकरण

१७६०

[किंमत—१२ आणे किंवा १ शिलिंग ४ पेन्स]

गव्हर्न्मेंट सेंट्रल प्रेस, मुंबई
१९३०

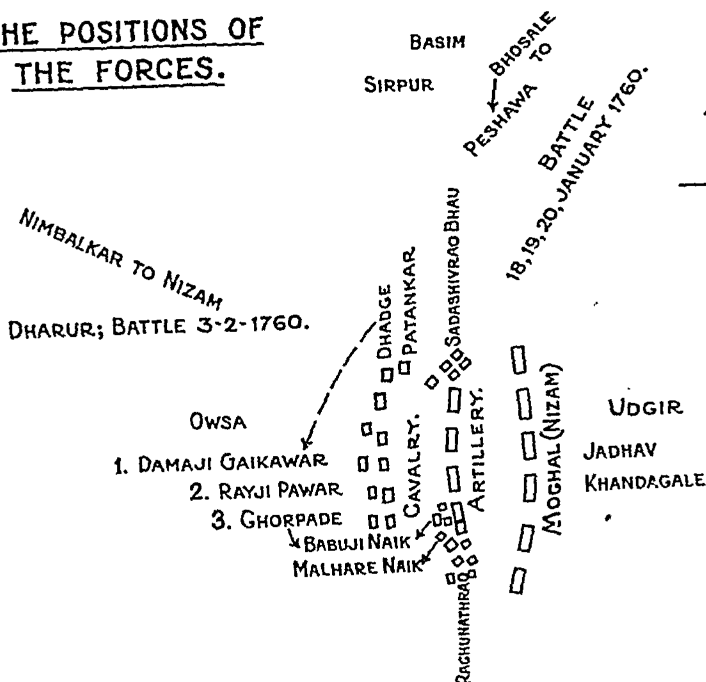
MAP ILLUSTRATING THE CAMPAIGN OF UDGIR

SCALE ENGLISH MILES 0 20 40 60 80 100

74 76 78 80

20 18 16

Nasik
Aurangabad
Jalna
Sindkhed
Basim
Penganga
Chanda
Ambarh
Paithan
1
Ahmadnagar
Bhir
Nander
Godavari R.
Amba
Parli
Kher
Dharur
Kandahar
Ambajogai
Varvali
Raybra
Manjra
Nizamabad
4
Karimnagar
Poona
Owsa
Udgir
Savargaon
Sirur
Bhor
Barsi
Bhalki
Sina R.
Warangal
Phaltan
Satara
Aundh
Pandharpur
Sholapur
Kalyani
Naldurg
Bidar
3
2
Karanja R.
HYDERABAD
Bhima R.
Bijapur
Kistna R.
Guntur
Tungabhadra R.
Kurnool
Adoni
Anagundi
Hampi (Vijaynagar)

G.PZ.O.1930.

Original Papers and Despatches relating to

THE BATTLE OF UDGIR

1. Importance of the Campaign

The following letters (1-88) give a detailed and interesting account of what is known in history as the campaign of Udgir, a fortified place near the Manjra, within the Hyderabad dominions, over two hundred miles east of Poona. The campaign started in October 1759 and ended in the following February. Although its significance is now academic, its importance in history is eclipsed by the disaster of Panipat which occurred within a year of the victory of Udgir. The several papers now presented, which may be likened to telephone messages passing between the various commanders in a modern campaign, will enable the student of history to follow the operations of diplomacy and warfare in a manner which is hardly possible in the case of other famous campaigns.

2. History of the Peshwa's relations with the Nizam

It is well known how the imperialistic aims of the Marathas were from the beginning strenuously opposed by the great Nizam-ul-mulk, and how keen is the curiosity among students of Maratha history to ascertain exactly why the Nizam's existence in the heart of Maharashtra was tolerated and allowed to continue to be the great obstacle against Maratha expansion and a permanent menace to their central government. Bajirao's long and brilliant career had come to an end, but the Nizam still remained unconquered. His death, however, in 1748 and the ensuing troubles about the succession, provided his son Balaji with the coveted opportunity of crushing the Nizam. For a time, however, the famous French soldier Bussy relieved the Nizam from the fear of the Peshwa, with his formidable artillery and superior tactics. The Peshwa bided his time by cleverly befriending Bussy and quietly utilising the interval in strengthening his position both in the North and South of India, so that by 1759 his power was well-nigh unchallenged from the Indus to the Cauveri. He even entered into a brief trial of strength with the Nizam, by way of a rehearsal, which is known in history as the battle of Sind-Khed, November-December 1757 (letter No. 1), in which, the Peshwa's eldest son, Vishvasrao, won his spurs under the able guidance of Dattaji Sindia.

3. Preparations of the Peshwa

While the Nizam began to prepare against a possible outbreak of hostilities (No. 2), the Peshwa, taking advantage of Bussy's final departure from Hyderabad, matured, during the monsoon of 1759, his plans for humbling the Nizam completely, by capturing his four important possessions, all reminiscent of past Mussalman glory, viz., Burhanpur, with its neighbouring fort of Asergarh, Daulatabad, Ahmednagar, Bijapur (Nos. 81, 82, 83 and 87). Of these the Peshwa succeeded in capturing Ahmednagar without firing a shot, by bribing the Nizam's commandant Kavi-jung.

The Peshwa also won over the famous artillery-commander Ibrahimkhan Gardi (No. 4) who, having been trained under Bussy was the main support of the Nizam. On 25th November 1759 the Peshwa entered Ahmednagar with great ceremony (No. 10), and thence superintended further operations the direct command of which was entrusted to Sadashivrao Bhau, whose proposals on the conduct of the war are embodied in an autograph letter (No. 10). By the end of 1759 all famous Maratha warriors concentrated their forces (No. 7), except the Bhonsle brothers of Nagpur, Janoji and Mudhoji, who were either half-hearted in their devotion to the Peshwa's cause or were disabled by mutual dissensions (Nos. 34, 41, 43).

4. *The Campaign*

Operations began in the early part of the new year. Raghunathrao is seen figuring conspicuously in all of these, now giving information, now offering suggestions and discussing the astrological possibilities (51), a trait of his character which later ruined his career. He however evinces a great awe for his cousin Bhausaheb, only four years older than himself (27, 36, 42, 52). Maratha spies were active in supplying information from the enemy's camp (Nos. 19, 20, 25, 36, 37, 39). Actual fighting commenced on 20th January and consisted mainly of artillery and cavalry actions on both sides and is vividly described along with the terrain in several letters (Nos. 51, 53, 56, 77). Equipment, finances, difficulties of transportation and topics of a like nature are subjects of several other letters (Nos. 53, 69). It must, however, be borne in mind that the picture can by no means be complete, unless we have complementary papers representing the Nizam's side of the story.

5. *Why the Maratha Plans Failed*

The final victory of 3rd February 1760 would have completed the Maratha plans, had not disastrous news just then arrived from the north. Dattaji Sindia had been cut to pieces by the Afghans under Ahmedshah Abadali, an event which immediately called away all the Maratha resources towards Panipat, thus saving the existence of the Mussalman power in the South. Most of the Commanders and statesmen of subsequent fame were present at Udgir, including Raghunathrao, Vishvasrao, Balwantrao Mehendale, Gopalrao Patwardhan, Antaji Mankeshwar, Tukoji Sindia, Rayaji Pawar, Vithal Shivdeo, Damaji Gaikwad, Babuji Naik, Sakharam Bapu, Nana Fadnis and others, too many to be mentioned in this brief note. Keshavrao Panse of the Peshwas' artillery lost his life in the fight and Damaji Gaikwad suffered seriously from plunderers (No. 45). The signal success achieved by Sadashivrao in this campaign furnishes a clue to his being appointed to command the Panipat expedition ; and the Maratha troops flushed with the victory of Udgir, bent their course towards the north on 14th March following. The papers also speak of the Peshwa fast losing his health and of the Bhau himself as suffering from the after-effects of his attempted assassination by Muzaffarkhan Gardi (Nos. 10, 50). His miraculous escape forms the subject of Dattaji Sindia's hearty congratulations (No. 11).

Students of history, provided they have mastered the existing materials, will, with the help of these papers, be able, it is hoped, to add an amount of fresh details to their knowledge of the Udgir campaign from these original letters, here published for the first time.

Facsimile of the handwriting of Sadashivrao Bhau. (1730-1761)

Facsimile of the handwriting of Vithal Shivdeo Vinchurkar (D[illegible] 17[illegible])

No. 1] [29-12-1757

श्री.

पु॥. राजश्री बलवंतराऊ स्वामी

गोसावी यासी,

विनंती उपरी मोगलांच्या[1] सलाहि घडला होता. हे कचे वर्तमान आज पाच महिने होत आले, तुम्हास आम्हीहि लिहीले होते, व श्रीमंतानी लिहीले होते त्याजवरून कलेल. त्यास आम्हास फौजसुधा श्रीमंतानी घोडनदीवरून रवाना कार्तिक शुध येकादसीस केलें ते कार्तिक वद्य चतुर्थीस शहरोस[2] दाखल जाहालो. तेच दिवसी मोगलाने शहर सोडून फौजसुधा कूच केले. बाबूराव फडणीस कारभारी होते त्याचे शरिरास ठीक नाही व बकसीगिरी (गोवि)दपंत तात्यांस[3] सांगितली. आपला धंदा राहिला नाहीं हा येक मनात राग येऊन उठोन श्रीमंताकडे गेले. आम्ही बहुताप्रकारें आग्रह केला; परंतु मानले नाहीं. उठोन गेलेच तेव्हा श्रीमत् विश्वासरायाजवळ[4] चाकरी सारी करणे लागली. त्याच दिवसापासून मोगलाचे आमच्या फौजाचे जुंज सुरु जाहाले. संप्रदाये जुजाचा. भोवताले उभे राहावे. कैही[5] मारावी, बंद करावी, पातल सापडल्यावर उठावे त्याप्रमाणे प्रत्यह होत असे. तोफा पाच सातदा लागू केल्या. मोगलाच्या फौजेवर मार बसविला. बाणहि टाकीत आसो. दोन तीन जुंजे उजवे बाजूस गोपाळराव[6], मल्हाँरराव[7], महिपतराव कवडे आनी आगाडीस बाजूस बरीच केली. मोगल सिंदखेडास जाऊन तेथे जाधवराव[8] होते. आमच्या फौजा दतबाकडील[9] भोइटे, वाबले, व हुजरातचे आटोले, बोरगे हे सिदखेडा भोवते महिनाभर होतेच. जाधवरायास उखल्ल दिल्हे नवतेच. यासाठी वलीआहद फौजसुधा जाधवरायाचे कुमक करून आणावयासी निघोन सेवटी सिदखेडास येऊन जाधवराव मिळऊन घेतले. दुसरे दिवसी माघारा मोगल फिरला ते दिवसीं मार्गसीर्ष शुध प्रतिपदेस आम्ही जागा पाहून तोफा सुरू मोगलाच्या गचींवर[10] फौजेच्या केल्या. तमाम फौजा पाठीमागे तोफाच्या उभ्या केल्या. येक बाजू दत (बा) राहिले ** थोडासा डोंगर होता त्याच बाजूस तोफा लागू केल्या. गोले तोफाचे मोगलाच्या फौजेत फार बेष

---

१ निजामाचा.

२ औरंगाबादेस.

३ लिमये खासगीवाले.

४ पेशव्याचा वडील पुत्र.

५ धान्यादि लुटणारी टोळी.

६ पटवर्धन.

७ रास्ते.

८ रामचंद्र जाधव, चंद्रसेनाचा मुलगा.

९ दत्ताजी सिंदे.

१० गच = आवळून राहिलेला जमाव.

लागू जाहाले. तेव्हा सोसेनासे जाहाले आणि नवाबानी फौजेस हुकूम केला व इभ्रामखान गाडदी यास सांगितले की बेजरव- चालून जाऊन तोफा सोडवणे. तेव्हा इभ्रामखान गाडदी पाच हजार गाडद्यानसी तोफखाना आपला सोडून बाहेर येऊन आमच्या तोफावर चालून घेतले. डोगर लाहान, आमच्या बागडोगरा[1] येवढा होता, तो बेजरब घेतला. नीट चालून आले तेव्हा आम्ही तोफा मोठ्या नेटाने काढून फौजसुधा उभे राहिलो. दतबाचे टोलीवर पुढे गाडदी मागे वेकटरा[2]ऊ निंबालकर हे चालून आले. मोठी मार जाहाली. आमचे गाडदी व जेजाला हा मार आम्ही दिल्हा. मोठ्या तमाश्याने चालून आले. बुरूज करून उभे छातीचा कोट करून उभे राहिले. लोकानी घोडे बाजे बा[3]जे घातले, परंतु हत्यार लागले नाही. मोठा तट दोहीकडे जाहाला. लोकानी सोसली फार. हात-धोंड्यावर[4] ते व आम्ही उभे, याप्रमाणे च्यार पाच घटका मार जाहाली. दतबाची फौज दोन तीनदा उठली, परंतु गाडदी उखलले नाहीत. काही लोकाचे हात लागले. त्याही फौजेने फार सोसली. मोठेच जुज जाहाले. सेवटी जसे सोमवारचे जुंज गायेकवाडाचे जसे तट राहिला, याप्रमाणे तट होऊन बेसुमार * * * * हाली दोन तीनशे घोडे माणूस जखमी व ठार जाहाले मग ते तिकडे दम धरून मागे सरले. आमच्याहि फौजा याप्रमाणे दम धरून फिरल्या. मोगलाकडील दोनसे घोडे माणूस जखमी व ठार जाहले. मातबर दोन चार जाधवरायाकडील व हणवंतरा[5]याकडील ठार जाले. याप्रमाणे जुज जाहाले. तदोतर पाच सावे रोजी सलुखाचा पेगाम[6] नवाबाकडून आला. मग याही घालमेलीस तोडजोडीस पंधरा दिवस लागले. मग पंचवीस लाखाची जागीर करार मोगलाने केली. परगणे लेहून दिल्हे. नलदुर्ग किला दिल्हा. हा करार होऊन भेटीचा योग छ १७ रबिलाखर मार्गसिर्ष वद्य चतुर्थीस जाहाला. भालकीवर भेटी जाहाल्या होत्या, त्याप्रमाणे श्रीमत विश्वासराऊ याच्या व नवाबाच्या जाहाल्या. समारंभ ठीक जितका आम्हास सुचला तितका करून बंदोबस्ताने केला. ठीक जाहाले. या कारभारांत जानबा, शाहानवाजखान नाहीत. विठल सुंदर निजामआलीचे दिवाण व बाजदआलीखान होते. याचे मार्फतीने सलूख जाहला. प्रथम स्वारी रार्यांची. येश वरेच आले. तुम्हास कळावे म्हणून सविस्तर लिहिले आहे. मेहनत चाकरी थोडी बहुत होणे ती जाहाली. रायाची मर्जीहि बरी आहे राजश्री गोविंदपंत * * * * *

१ सासवडजवळची टेकडी.
२ निजामाकडील.
३ पृथक् पृथक्.
४ दगडफेकीच्या अंतरावर.
५ निंबाळकर.
६ बोली.
७ निंबाळकर.
८ विश्वासरावाची.

आम्ही ऐके जागा आहो. ताल्यानी जुंज देखले नवते, परंतु यासमई फार दम धरून चागले ठहरले; बहूत बेष केली. गोपालराव, केशवराव पानसी, आम्ही, तात्या, दतबा सारे प्रस्तुत येक विचारे रहश्यें आहों. काही वाकडे नाही. श्रीमत् राजश्री नाना, भाऊ पैठणावर होते. पुढे आले. याउपरी नवाबाच्या यजमानाच्या भेटी येका दो दिवसा होतील. कलावे. सविस्तर दर्शन होईल तेव्हा कलेल *

- सेवेसी गोविद सिवराम नमस्कार विज्ञापना. रावजी कृपा करीत जावी. संशय कोणे गोष्टीचा नसावा. बलवतराव, तुम्ही, आम्ही, नाना येक अहा हे फार उत्तम आहे (हे) विज्ञापना.

¶*The letter, addressed by Nana Purandare, all in his own hand, to Balawantrao Mehendale, vividly describes the action of Sindkhed on 12th December 1757. This Sindkhed appears to be the seat of Jijabai's father, Lakhuji Jadhao, about 50 miles east of Aurangabad.*

No. 2] *[4-7-1759*

श्री.

छ २४ जिलकाद
सितैन आशाढ

सेवेसी विज्ञापना यैसीजे छ८ जिलकाद बुधवारी च्यार घटका दिवस राहतां नबाब सलाबतजंग याचे येथे दरबार जाला. नबाब निजामआलीखान वगैरे कुल दरबारास आले. सियादतखान यास नांदेडच्या सुबेदारीचा खिलत च्यार * * * * कऱूलाखान भवानगिरीचा आमील यास बदस्तूर साबीक[1] बाहालीचा सिरपाव दिल्हा. पौ * * * अमिळास सिरपाव दिल्हा. शामजीपंत शहानवाजखानी हैदराबाद सुभ्याचा पेषकार होता, त्यास इस्तकेलालीचा[2] शिरपाव तीन पारचे दिल्हे. कितेक सरदार वगैरे यास आपलाले स्थलास रुकसत[3] केले. बी॥

१ शेख आलीखान जुनेदी	१ * * *
१ खाजे अलमवस * * *	१ * * *
१ मुकरबखान * *	
३	२

येणे प्रा रुकसत देऊन दरबार बरखास्त जाला. त्याउपरी उभयेता नबाब च्यार घटका खिलवतेत बसले होते. रेणकादासपंत, राजे विठलदास याचे

१ पूर्वीच्या. २ इस्तकलाल=जोर, पराक्रम. ३ रवाना.

रफिके[1] यास सा हजारी मनसब व साहेब नौबत तजवीज केली आहे. छ मजकूरच्या दरबारांत तसलीमात होणार होती ते न जाली. एका दो दिवसी होईल. बंदगोनअलीच्या[2] दरबारात हरकारियाचा दारोगा गुलामनक्षबंदखान होता त्यास तगीर[3] करून निजाम अलीखानकडील मीरमुसाखान यास दारोगे हरकारगिरीचा सिरपाव दिल्ह. सियादतखान याजपासून नजर तीस हजार नादेडचे सुबदारीवर जातेगाव जागिर दिल्ह. याची नजर पाच हजार. येकूण पस्तिस हजार करार केले आहेत. सेवेसी विदित होय हे (विज्ञापना)

¶News-letter from the Nizam's camp to Poona. It gives an account of the Durbar which Salabat-Jung held to distribute gifts and presents to his Sardars, in order to secure their goodwill and help against a possible break of relations with the Peshwa.

No. 3] *[4-7-1759*

श्री.

छ २४ जिलकाद
सितैन आशाढ.

श्रीमंत महाराज राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे चरणसेवेसी.

सेवानुसेवक सिवराम आनदराव चरणावरी मस्तक ठेऊन सिरसाष्टांग नमस्कार विनंती. येथील क्षेम ताा छ८ माहे जिलकाद मुकाम हैदराबाद स्वस्त क्षेम जाणून माहराजीं निजानंद लिहिती आज्ञा केली पाहिजे. सांप्रती येथील वर्तमान तर राजश्री जाधवरायांच[4] पंच महाल वगैरे सनदपत्र होणार आहे. कोण कोणते परगणे होतात, सनदपत्र राा चे हातास आलिया उपरी वर्तमान सेवेसी निवेदन करू. राा आपले मायेत पूर्वीपासोन जे आहेत ते सेवेसी विदित्य आहे. नवाब भावाभावाचे वर्तमान तरी सर्व कारबार धंदा दरबार निजामअली खानाकडे. नवाब सलाबतजंग बैसली बाछाई करावी. भावाभावाचे चित एक आहे, आणि निजामअलीखां हरदम यादी आपली करितातीं आणि राा राजे विठ्ठलपंत[5] तेही आपले मायेत पूर्ण आहेत. बशालतजंग तों कृष्णानदी पार होऊन पुढें गेले. नवाबाची छावणी येथें जाहली. मराठे अमीर लोक रजा घेऊन छावणीस

---

१ स्नेही. २ निजामली. ३ बडतर्फ.
४ रामचंद्र जाधव, चंद्रसेनाचा पुत्र. ५ विठ्ठल सुंदर.

जाणार आहेत. रा जाधव रायाचा पालकलेक हैबतराव जाधव यासी रा जानबा निंबाळकर याचे राखीची लेकी सोयरीक जाली. कळले पाहिजे. जासुद जोडीया येतात. त्यास उत्तर देऊन सत्वर पाठवीत जाणे. हे विनंती.

¶*The writer gives the state of things at Hyderabad and mentions how Ramchandra Jadhao was being promoted.*

No. 4] *[5-11-1759*

श्री.

सेवेसी विनंती सेवक केशवराव लक्षुमण सा नमस्कार विज्ञापना. येथील कुशल ता। छ १४ रबिलावल रविवार मुकाम नाहलगांव नजीक जाणून सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेप. अहमदखान जमादार इभ्रामखान याकडे गेले होते. त्यासी तूर्त लढाईच्या मजकुरामुळे ज्या कार्यास गेले होते ते कार्य घडोन आले नाही. म्हणून मारनिलेनी आपले ठिकाणी बहुत अर्जुदा जाले आहेत. याचा हेत की काही एक कार्य साहेबापासी करून दाखवावे. उपरातीक स्वामीची आज्ञा घेऊन जावे. त्यावरून साहेबाकडे आले आहेत. सर्व मजकूर साहेबास निवेदन करितल, तो ध्यानात आलीया नंतर कृपा करणार साहेब समर्थ आहेत. दुसरे, ईभ्रामखान याच्या चितात की, काही मोगलाची आपला सलोखाची मजकूर आपणास आज्ञा जालीया करू म्हणून अहमदखान सागतात. त्यासी स्वामी ज्या प्रो आज्ञा करितील त्याप्रमाणे मारानिले वर्तणूक करतील. याजवर सर्व प्रकारे कृपा करणार स्वामी समर्थ. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञाप्ती. अहमदखान याचे लोक आम्हापासी साठ माणूस छ १ रबिलावलापासून छ मजकूर पावेतो होते. साप्रत लोकासुधा स्वामीकडे आलेत. याची खर्चवेचाची परामृश करणार स्वामी समर्थ. आम्हापासून मारनिलेस आदा रुपये ५०० पाचसे पावले आसेत हे विज्ञाप्ती.

¶*The letter mentions how the Peshwa tried to win over Ibrahimkhan Gardi from the Nizam's service. The task was entrusted to Keshav Laxman Panse, Officer of Artillery.*

No. 5] *[7-11-1759*

श्री.

सेवेसी विनंती सेवक केशवराव लक्षमण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील कुशल ता। छ १६ रबिलोवल प्रहररात्र मुकाम नजीक बुणगे. स्वामीची आज्ञा घेऊन स्वार जालो ते मोगलाचे बाजूने जवळ उजवीकडे चालत होतो.

लोक व जेजालेदाज वगैरे करोल गाडदी पुढे घालून उजवेबाजूस थोडकेसे करोलानी तोड लाविले. तेथे गोळीचा जखमी चांगला माणूस जाला. त्यावर तोफाची मारगीर केली. सा सात बार केले. गोटात मोगलाचे गोळे पोहचले व बाणही पंचवीस तीस सोडले. त्यापैकी दोन तीन बाहेर पडिले. बाकीचे लस्करात पडिले. तोफेचे गोळ्याने आम्हाकडील सेख दाऊद गाडदी याचे दोघे गाडदी ठार जाले. हा मजकूर संध्याकाळ पावेतो जाला. मग सेवक लोक सुधां व तोफा घेऊन मोगलाचे जवळ बाणाचे अंतरावरोन होता. तेथून सर्व सांभाळून निघालों तों रात्र दोन घटका जाली. तेव्हां तोफांचे मार्ग करून चालिलो. स्वामीचे कोणीकडे लस्कर गेले हे ठिकाण लागेना. यास्तव सर्व लोकांचेही साहत्य कांही जवळ नव्हती. यास्तव बुणग्याजवळ येऊन राहिलो. प्रात:काळी सेवेसी येऊन भेटतो. आणीक ही तोफा वगैरे सर्व सामान घेऊन स्वामीं जवळ पोहचतो. रात्रीची वाट चुकलो, तो फौजेबरोबर जवळ वोहळा नाल्याची वाट, यास्तव स्वामीजवळ यावयासी अंतर पडिले. तोफा जवळहि असले पाहिजे, म्हणून एव्हाच यावयासी अंतर जालें. बुणग्याजवळ फौज कोणाची नाहीं. तीन कोस मोगल सान्या फौजा एक्या तोंडे मोगलाच्या आहेत. बुणग्याचे आगे कोणी नाहीं. ये विसीचा बंदोबस्त जाला पाहिजे. आमचे पलीकडे गोपाळराव व रास्ते व कवडे तीन फौजा होत्या. सेवेसी कळावें म्हणून लिहिले. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*The letter describes the position of the armies before the actual action began.*

No. 6] *[14-11-1759*

श्रीशंकर.

पौ छ २३ रोवल

आसीर्वाद उपरी येथील कुशल ताा छ २३ माहे रावल जाणून स्वकीये कुशल लिहिणे. विशेष बातमीची पत्रें अले तें पाठविले आहेत. हे श्रीमंतास दाखवणे. आम्ही बुधवारी तिश्रा प्रहरा पुढे जाणार. तेथील भीडभांडा येईल तर उत्तम आहे. सांइकाल च्यार घटिका रात्र पावेतो तधौटे (तेथेंच ?) पावली पाहिजे. त्याजला बातमी जाली. हा खबरदारी होईल. कार्यास आंतर पडेल. शब्द सर्वत्र लावतील.

---

१ जमाव व तोफा.

त्याची भीड दजार्वीयास (!) आहे ते येईल. किसनसिंगासहि त्याचे लिहिले गेले. तोहि येणार. खर्च पडला. कार्य न जाले तर सरकार शब्द लावील.

येथे जमाव.

२५ स्वार
३७५ माणसे

४००

१५० ग्याा सिवंदी
४० कार्सा पार्टाल
२५ साहापूरचे सेंगर
१५ राम चौधरी
५ माडण
१५ मांजेसा
७५ मलारपत

३२५
५० केसरीसिंग

३७५

काही स्वार ध्यावे पाचसातसे आले तर उत्तम प्रेत्न करता येश दाता श्रीजी आहे. बहुत काय लिहिणे, हे आसीरवाद.

¶*News-letter from a reconnoitering party.*

No. 7] *[22-11-1759*

श्री.

पौ छ १ रबिलाखर.

सेवेसी विसाजी कृष्ण [बिनिवाले] व महिपतराव लक्ष्मण [पानसे] कृतानेक सा। नमस्कार विज्ञापना ता। छ १ राखर पावेतो मु।। किले अहमदानगर स्वामीच्या कृपेकरून सेवकांचे व कीले मजकूर वर्तमान येथास्थित असे विशेष. स्वामींनी आज्ञापत्र छ २६ रावलचे जासुद जोडीबा। रवाना केले ते छ २७ रावली पावले. मस्तकी वंदून सनाथ जाहलो. तेथे आज्ञा की च्यार पाचसे खंडी कैली जिनस व चाळीस पन्नास खंडी वजनी जिनस येणे प्रा। जसा मिळेल तसा सवगाईची वाट न पाहातां आधी खा। करून * लफत जमा करणे म्हणोन आज्ञा. येशास जिनस खा। करावा * यासि प्रारंभ केला. काही जिनस थोडा थोडा खा। केला. परतु नवा कारभार. जिनसाची अमदानी नाही. याजकरिता ज्याप्रा। मिळतो त्याप्रा।

दिसोन आलियानंतर रा रघोजी कराडे याजकडे आम्हास पाठऊन त्यास बहुत प्रकारे वाटेवर आणिले. सर्व निमित्य श्रीमंताकडे जावयाचे तुम्हामुळे पडते. हे आम्ही बहुता प्रकारें उमजऊन श्रीमंताचे लक्ष तुम्हावर. तुम्ही मलईत पाहता मिळोन समयास अंतरावें. येणेकरून परिणाम सुधानाहीं. स्वरूपनाश नव आहे. श्रीमंतानी आपले दरबारी मल्हारजी होळकर तैसे तुम्ही या दरबारी मानता. ऐसें म्हटले असतां तुम्ही लक्ष न राखावें. तेव्हां पुढें काय विचार? तेव्हां त्यानींहि स्वामीचे चरणावर लक्ष ठेऊन मलई सोडून रा जानोजी बाबा याजकडे नवस तिकडील लोकसुधां येऊन सामील जाले. याउपर येथील फितूर राहिला नाहीं. दहा हजार फौज चांगली जमा जाली आहे. बारीक बारीक प्रकार सर्व सेवेसी आलियानंतर निवेदन होतील. सरकारची दोन आज्ञापत्रे पावली. सांडणी स्वाराबरोबर आज्ञापत्र नवतें. सेवकाने सेवा करावी. विसाजीपंत जोग यांचे मामलतीचा कारभार विल्हे लागला नाहीं. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Nos. 43 and 44 are two more letters of Malhar Chintaman W... describing the differences between Janoji and Mudhoji Bhonsle.*

No. 45] *[24-1-17..*

श्री.

हर ६ जमादिलाखर.

सुक्रवार.

सेवेसी विज्ञापना रो दमाजी गायकवाड यासी रो लक्ष्मणराव खंडागळे यांनी गंगेच्या काठी लुटून घेतलें. सर्व घोडेपिंड नेले. जखमा त्याशास लागल्या आहेत. तेथून परेलीच्या घाटे चढोन दीड कोसावर राहिले आहेत. ... जोगाईचे आंब्यावरून येत आहेत. बुणग्यात फौज नाहीं तर लवकर दोन हजार फौज बुणगीयाचे रखवाली [स] पाठविली पाहिजे. येक दोन दिवस राहून ... शह टळल्यावर फिरोन माघारी जाईल. गायकवाडाची बातमी रो कृष्णा... राऊत घेऊन आले. त्यावरून सेवेसी सुचना लिहिली असे. आमचा मुक्काम जोगाईचे आंब्यावर आहे. म्हणोन बातमी आली. आमचा मुक्काम ... मौजे ब्राम्हणीचे अलीकडे कोसावर येऊन आह्मी केला आहे. ... आलीयास बरें आहे. ता ... जातावर तीन घटका रात्र ... हे विज्ञापना.

Nana Fadnis' letter about Damaji Gaikwad having been plundered.

१ ... [illegible]

No. 46] [25-1-1760

श्री.

छ ७ जमादिलाखर

शनवार

सेवेसी विज्ञापना जे. खडागल्याचे वातमीकरिता स्वार पा होते. त्यासी अजी शुक्रवारपरियेत जोगाइचे अब्यास तो आला नाही. तेथे वातमी लागली की सुक्रवारचा मुकाम धारूरचा आहे. याउपरी पुढे कोणत्या रोखे लस्करास सामील होईल ते पाहावे. याप्रमाणे वातमी आणविली आसे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना

¶*News in continuation of the previous letter.*

No. 47] [25-1-1760

श्री.

छ ६ जमादिलाखर

शुक्रवार

*शेवेसी विज्ञापना. चिठी पाठविली ती पावली. खंडागल्याची वातमी आणवणे म्हणून आज्ञा. त्यास कालच राऊत कृष्णाजीपंताकडील पाठविले आहेत. वातमी आली म्हणजे लिहितो. बुनगे फार लांब राहू नये. आम्हापासून दीड कोसपर्यंत लांब असावे म्हणजे ठीक पडेल. ऐसियास बुनागियाचा कारभार अनिवार. रव पडणे ते तीन कोस पावेतो मनास येईल तिकडे जातें. ताकीदही करितों; परंतु अनिवार. उपाय नाही. याजकरिता यवनापासून चौहू पाचा कोसावर राहिल्यास ठीक पडेल. याहून जवल राहिल्यावर गाठ पडेल ती काय कामाची. व आपली चिठी येते त्याच सुमारे राहातो. परवाचे दिवसीमात्र गुता पडला होता. याजकरिता लांब पडलो. जसी आज्ञा त्याप्रों करू. आज भातागलीवर नदीकाठी यावें. मग मोगलाचा रोख कलेल. त्याप्रों मुकाम करावा. त्यास भातागली येथून कोसभर आहे. तेथे येतो. पुढे चिठी येईल त्याप्रों राहू. येसाजी भगवंत यास चिठी लिहीली होती. ते त्यास बोलाऊन आणून दिल्ही. त्यास सांगितलें कीं सत्वर जावें. त्यानी प्रतिउत्तर दिल्हे की शरीरी समाधान नाही. याकरिता आज जावयाचे न बनेल असे आहे. उदईक जाऊ. त्यास सांगितलें की, काही ल्याहावयाचा मजकूर असला तर श्रीमंतास ल्याहावा. त्यास ते म्हणाले की काही नाही. मुकामाची चिठी सत्वर आली पाहिजे. गा छ ६

* सबंध पत्र नाना फडणविसाच्या हातचें आहे.

जाखर बारा घटका दिवस प्रात:कालचा हे विज्ञापना. रात्रीस चौकीस राघो केशव राऊत सुधा जोगाईचे आंब्याचे वाटेवर पाठविले होते. हे विज्ञापना. हणमंतराव कोठे आले हे मशारनिलेस पुसलें. त्यानी सांगितले की आमची बातमी काही आली नाही. परंतु धारूरास आलें आसे लोक म्हणतात. याप्रों सांगितले हे विज्ञापना.

¶*News-letter from Nana Fadnis.*

No. 48] *[25-1-1760*

श्री.

छ ७ जमादिलाखर

सितैन शनवार

सेवेसी विज्ञापना. प्रात:काली आज्ञापत्र पाठविले, तेथे आज्ञा की, सडेस्वारीचे पाठीमागे येऊन कोस दीड कोसाचे अंतरे राहणे. त्यावरून कूच करून अर्ध कोस आलो. तो दुसरी चिठी आली की, भातागलीजवळ मुकाम करणे. आज्ञेप्रो तेथे मुकाम करावा ; त्यास पाण्याची सोई नाहीं. त्यामुले अलीकडे अर्ध कोस येऊन वानरेचे काठी भातखेडलेयावर येऊन मुकाम केला. रा छ ६ जाखर तीन घटका दिवस संध्याकालचा. हे विज्ञापना.

¶*The writer says that he could not encamp near Bhatagali owing to scarcity of water. He has therefore encamped at Bhatkhedle on the Manjra.*

No. 49] *[24-1-1760*

श्रीशंकर.

छ ९ जाखर सितैन

सेवेसी विज्ञापना. शुक्रवारी प्रहर रात्रीस दरवेशमाखां बाहादूर येऊन राजश्री महिपतरावजीस घेऊन गेले. सेवकहि समागमे गेलो. निजाम आलीखानाची भेट जाली. घटिका दोन बसून राजाजीस अज्ञेप्राने बोलून त्याचे हाती दिल्हे. वरकड मजकूर आज शनवारी मुकाम जाला. राजाजीही कबूल केले आहे कीं येका प्रहरांत उरकून आजच त्रितीये प्रहरी आज्ञा देवविती. हेहि पुढे वेदरचे

रोहके कूच दरकूच जाणार. नकल कागदाची जाली आहे. काही थोडीसी राहिली, ते दो चौ घटकात सिध करून रवाना करितो. सविस्तर राजश्री महिपतरावजीहि विनती लिहीली आहे. त्याजवरून श्रुत होईल. वहुत काय लिहीणे * * *

¶*News of negotiations started by the Nizam.*

No. 50] [*25-1-1760*

श्रीगणराज.

पौ छ १० जमादिलाखर
मंगलवार

* सेवेसी गोपाल गोविंद कृतानिक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना ता छ ६ जााखर माा नगर स्वामीचे कृपें करून सेवकाचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. छ २९ जाावलचीं पत्रे आलीं. त्यांत तोफांचे गोल्यानी रेणुकादास व दोन हती ठार जालें, म्हणून श्रीमंताचे पत्री लिहिले होते. मोंगल वहुत घावरा जाला असेल. याप्रो गोले लागू जाल्यास मग कलतच आहे. लडाईचे प्रसंगी सेवकाने संनिध असावे, सेवा चाकरी करून दाखवावी, वहूत मानस होते. परंतु योग वनोन न आला. सेवकाने वहूत आग्रह करून निरोप मागितला. परंतु निरोप न होय. प्रस्तुत श्रीमंताची शरी [र] प्रकृत बरीसी दिसते. याच प्रकारे प्रकृत ठरल्यास भगवंत कृपा करील. स्वामीकडील पत्रे वरचेवर येत नाहीत. यास्तव चिंता करीत असतात. दररोज पत्र दिनचर्यचे लिहावया आज्ञा करावी * * ची फौज प्रस्तुत दीड हजार पावेतो आहे. आणखी हजार पावेतो येतील. सेवेसी विदित होय हे विज्ञापना.

¶*Letter by Gopalrao Patwardhan to Bhausaheb, regretting that he has not been allowed by the Peshwa to join in the struggle and saying that the Peshwa was improving in health. This is an important information, which shews that Peshwa Nanasaheb was already losing health and that fears were being entertained on that account.*

No. 51] [पौ. *31-1-1760*

श्री.

पौ छ १२ जमादिलाखर

* सेवेसी विज्ञापना मोंगलांसी जुझावयाचा विचार कोणते दिवसी, कोणते समई आपण केला असेल तो लिहून पाठविला पाहिजे त्याप्रमाणे सिध आहों.

दोन तोफा आम्हाबरोबर ठेवावयाची आज्ञा जाली आहे. याजकरितां गंगाधर परशराम याचें लोक व गाडदी त्याचे व त्याजकडीलच दोन तोफा ठेऊन घेतों. वरकड तोंफा गाडदी महिपंतरायाकडील त्र्यंबक खंडेरायाकडील सर्व सेवेसी पाठवितो. यैसे करितां गंगोबाच्या देखील दोन्ही तोफा व त्याचेहि गाडदी सारेच पाठवावयाची आज्ञा जाली, तरी तेही पाठऊन देऊन. जैसी मर्जी असेल तैसी आज्ञा करावी. जेवेळेस निश्चये लढाईचा ठरेल त्याची चिठी आम्हांस आगोधर पावली पाहिजे. आम्ही तयार आहो. आम्हास एक दिवस आगोधर सूचना ठीक कळली पाहिजे की यावेलेस उठावे. मग च्यार घटका अलीकडे किंवा पलीकडे लागोत. परंतु अमक्या दिवसीं, अमक्या वेळेस हा आजमास ल्याहावा; म्हणजे जपोन राहून जे होईल ते करूं. आज रात्रौ मोगलावर बाण टाकावे; करोलानी सडकावे; वगैरे तरतूद करितो. ईश्वरी दयेने थोडे बहुत साधेलसे वाटते. कळावे हे विनंती :

¶*Raghunathrao asks for the exact time at which he is expected to attack.*

No. 52] *[26-1-1760*

श्री.

छ ७ जमादिलाखर

शनवार

सेवेसीं विज्ञापना बसालतजंग कोठें आलें हे बातमी वरचेवर राखत जावी. जवलपास आल्यास सडी फौज त्याजवर पाठऊन तिकडेंच पारपत्य करावें. मोंगलाची गुंजे[1] बलावली म्हणजे भारी पडेल. निंबालकर दोघें व खंडागलें कोठें आहेत. फौजा कोणें ठिकाणीं आल्या हे बातमी आपण राखत आहेतच. *परंतु सूचना लिहिली आहे. स्वामीची तर्तुद उत्तमच आहे; तथापि लिहिले असे हे विनंति.

¶*Letter of Raghunathrao to Bhausaheb suggesting him to dispose of Basalat Jung before he joined the main army of the Nizam. It is significant in what awe the writer holds the addressee.*

---

१ जमाव.

No. 53] [27-1-1760

श्री.

छ (८) जाखर
रविवार

राजश्री सखाराम भगवंत स्वामी गो यासी
सखाराम नसले तरी बलवंतरायासी गो यासी

विनंति उपरी. खर्चास यैवज तीर्थरूप राजश्री भाऊसाहेबानी पाउण लक्ष देविले; त्यापैकी दाहा हजार बाबूजी नाां याजकडून देविले. बाकी पांसष्ट हजार; त्यांत चालीस हजाराचें होंन पंचवीस नख्त त्यांत दाहा बागडकोटी, पंधरा आरकाटी, येणे प्रो यैवज आला. त्यास आठवडां व गाडदी वगैरे खर्चास होंन उडोन गेलें. अद्याप आठवडा पुर्ता जाला नाहीं. पंचवीस हजार रोख आहेत. नेवटे लागतील. यास्तव तुम्हास चिठी लिहिली असे. तरी तीर्थरूपांजवळ या प्रमाणे सांगोन आणीख काही यैवज मागोंन घ्यावा. पोंटास फौजेस व गाड्यास जरूर दिल्हे पाहिजे. यास्तव यैवज पाठवावा आठवडी व दरमहा वगैरे खर्च नेहमी आहेच. या खेरीज ऐवज किरकोल्ही जखम्यास व पडल्या घोड्यास जरूर जरूर लागतो. यास्तव ऐवज आणीक पाउण पावेतो मागणे; म्हणजे पंधरा दिवसाची बेगमी आम्हाकडे सरासरी महिन्यास दीढ लक्ष रुा पाहिजेत. सरासरी आजमास लिहिला आहे. तीर्थरुप नाना स्वामीसही ऐवजाविसी येक दोन पत्रे पाठविली आहेत. तिकडून ऐवज येईल त्याचाहि जाव काल आला आहे कीं जितकी तर्तूद होईल तितकी करितो. त्यास ऐवजाचा तोटा फारसा पडणार नाही आम्हाकडे महिना दीढ लक्ष पाठविल्याने पुरेलसे वाटते. परंतु होनाचे नाणे फार; याजमुळे पंचवीस अधिकच लागतील आजमास लिहिला आहे. पावणे दोन पावेतो पाहिजेत. कागद तीर्थरुपास दाखवणे. दमाजी गायकवाड व रायाजी पवार व तोफ मातबर येक ऐसी घेऊन येणे हे विनंति. दमाजी रायाजी आले म्हणजे भाऊसाहेबी आगार्डाचे आगे आणीक येक टोली करावयास लिहिले आहे. तेथे धोंडो दत्तात्रय व बाजीराव गोविंद नेमिले; तेथेच ही दोन्ही पथके राहातील तीन च्यार पथकाची निराली टोली आमचे डांवे हाते राहील. या प्रो बंदो बस्त करू हे विनंति.

¶*The writer asks funds from the headquarters of Bhausaheb. The addressee Sakharam Bapu appears to be with the Peshwa at Nagar. He also communicates the Maratha disposals. The letter appears written long before the date of receipt fixed at the top.*

No. 54] [28-1-1760

श्री.

पौ छ ९ जाा वल

इंदुवार दोनप्रहर

विज्ञापना. छ ९ जमादिलावल सोमवार प्रातकाल दोन घटका रात्र असतां कुच्याचा नगारा जाला. लस्करची तयारी होत आहे. या दिवसांत आमके जागा मुकामास जातात हे कलत नाहीं. येकीकडे रूख दाखवितात; येकीकडे चालतात. श्रीगोंद्यास जावें हा येक मार आहे. तेथील मोठा भ्रम आहे. आज पाहावें कोणत्या मार्गे जातात; कोणता रुख धरितात. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*This appears to be a news from the enemy's camp.*

No. 55] [29-1-1760

श्री.

पौ छ १० जमादिलाखर

मंगलवार

सेवेसी विज्ञापना. चिठी पाठविली ती पावली. आज्ञे प्रमाणेच आमचे चितांस आलें. परंतु आमची फौज थोडी. आमचे लोक कितीक आले नाहीतच, याजकरितां आम्हाकडील पथकें शंकराजी घोरपडे, दमाजी गायकवाड, रायाजी पवांर तिकडे आहेत. त्यास क्षेपनिक्षेपे[१] आज्ञा करून इकडे रवाना करावे. दुसरें दुमदारीस[२] बाबूजी नाईक दमाजी गायकवाड यास उठवावे. त्यास हे आमच्या विचारे येत नाही. येक आंग पाठीमागील मोकळे त्यास असावे; म्हणजे जो निघेल त्यास खाली जागा असावी. आम्ही मोगलाचे डावे बाजूस तोफखानीयास लगतेच उठूं. आमच्या उजविया हातेंच डावेच बाजूस नाईक व दमाजी गायकवाड उठवावें. केवळ पाठीमागें पछोडी खालीच असावी. श्रीकृपेने आगाडी बंद होईल. उजवे बाजूस आपल्या फौजाचे नेट बसले. डावे बाजूस आम्ही नाईक, दमाजी सुधां नेट पडेल. तेव्हां येक आंग पछाडी खाली असावी. येसे आमच्या विचारें आहे. कितीक गरीब किरकोळ पलतील त्यास एक वाट आसावी. सारेच बंद जालिया माणसास निदान पडते. तेव्हां गरीबासुधां नेट करणे प्रात त्यास होते. याजकरितां पछाडी खालीं असावी. घोरपडे, पवार,

---

१ निक्षून, टाकोटाक. २ दुमदारी=पिछाडी.

दमाजीबाबास सत्वर पाठवावे. दोन तोफा देखील आम्ही येथें ठेवित नाही. सारीच तोफा गाडदी तिकडे पाठऊन देतो. आपले विचारे पछाडीसहि थोडीसी फौज असवीच; तरी दमाजी गायकवाड, मल्हार नाईक उभयेतांस पछाडीस उठवावे. परंतु बाबूजी नाईक तर आम्हाजवळ आमचे उजवे बाजूस असावे. निशाणाजवळ नाईकींचा माणूस मातबर नाहीं तर सकराजी घोरपडे यासी जरूर जरूर पाठवावे. एक जुज जाहलियानें सर्वहि आभास कलेल. उत्तर आले म्हणजे तोफखाना गाडदी पाठऊन देऊ; हे विज्ञापना. बाबुजी नाईक याचे विचारें एकदा जुजल्याखेरीज निजामअलीचीहि हिमत तुटणार नाहीं. हे विज्ञापना. जुझहि करणे तरी त्रयोदशीस करूं नये. तो दिवस स्वामीस व मला वाईट. कळावे हे विनंती.

¶*The arrangement of the various divisions of the army and also the moves and the countermoves are given in this letter.*

No. 56] [*29-1-1760*

श्रीशंकर.

पौ छ १० जमादिलाखर
मंगळवार

सेवेसी विज्ञापना. जुझाचे मजकुराचे पत्र पाठविले, ते पावले. आज्ञे प्रो सिध आहो. उद्या बुधवारी करूं नये. गुरुवारी अथवा शुक्रवारी बरे आहे. जसे मर्जीस येईल तसे ल्याहावे. अमक्या दिवसी असे ल्याहावे, म्हणजे तयार आहो. हे विज्ञापना.

¶*The handwriting appears to be of Raghunathrao who advises Sadashivrao on astrological grounds not to begin the action "to-morrow Wednesday".*

No. 57] [*29-1-1760*

श्रीगजानन.

पौ छ १० जमादिलाखर
मंगळवार

पु॥ सेवेसी मल्हार चितामण सां नमस्कार. रा मुधोजी भोसले याजकडील लोक इकडे आले हजार दोन हजार ते राहिले. तेव्हा मागे राहून एकले जावे, ते केवळ फिके दिसोन येते. पंनास हजार शो देऊ केले. हे राहतील ऐसा कितेक विचार करून येथून दो कोसावर येऊन राहिले. उदईक येथें येणार. दोन

मजली मागे राहिली होते, ते दो कोसावर आले. त्याजकरितां मुकाम करावा ऐसा याचा विचार. परंतु याउपर हे मुकाम करून राहतील तर यासी बेमुरवत होऊं. यास विना वाईट बो[ल]ल्याशिवाये उमज पडत नाहीं. यैसा प्रकार येथील. याजकरितां जसा प्रसंग पाहावा तैसी वर्तणुक करावी. याउपर थोडे बहुत कांही मिळवावयाची ही आशा प्राप्त जाली आहे. येविशईचेहि आम्ही जे बोलणे ते बोलिलो आहो. त्यास चालते मजलीस जे येईल ते घेऊं. यैसे शफतपूर्वक बोलतात. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना. येथील शफतेचे प्रमाण वचनाचे प्रमाण येकंदर नाहीं. कुवेभाग (= वाईट चाल ?) पडली आहे. अवघा गवगवा. रोज लोकांनी ढाला डेरे जागा जागा उभे करून राडा करावा. याउपर याणी रोखे-पत्रास प्रारंभ केला आहे. आज सिरपुरचा रोखा माघारा फिरला; म्हणून तोफा रवाना करितात. आम्ही जाऊन आडथळा केला कीं, तुम्ही तोफा रवाना करितां, तेव्हा तुमचे मनांत कृत्रिम आहे. लौकर जावयाचें नाहीं. ताम्रासी तुम्हांसी अंतरयामी सख्य आहे हें खरे. श्रीमताचेही चितांत तुमची यैसी जलदी पाहून सर्व गोष्टी विपर्यास येतील. परिणाम सूध होणार नाहीं. यैसें बहुता प्रकारें सांगितले. त्यांस त्यानीं उतर केले कीं लटका दबाव पडावा, म्हणून तोफा रवाना करितों. दोन कोस तोफा गेल्या नाहीत, तो जमीदार भेटीस येतील. आम्हास आपले बरे समजत आहे. तुम्ही जलदी करितां, ते आमच्याच बऱ्याची. रातचा दिवस करून जाईन तर मी जानोजी भोसला; ऐसी बोलणे मात्र बोलतात. परंतु दिसोन कांहीच येत नाहीं. रा। मुधोजी भोसले आजच लस्कराजवळ येऊन उतरले. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*The wavering state of mind of the Bhonsles of Nagpur is well described here.*

No. 58] [पौ. *30-1-1760*

श्री.

पौ छ ११ जमादिलाखर

बुधवार.

* विज्ञापना सखारामपंत आले. सर्व कळलें. यैशास[1] आज मोगलाचें कूच जालें होतें. परंतु मुकाम जाला. यैशास गाडदी व तोफा येथून रवाना कराव्या. त्यास अज जरी केल्या; तरी संशय आविंधास होईल. याजकरितां सकाळचे कूच होताच

* सबंध पत्र राघोबाच्या हातचें.

१ यैशा=औशा—(गांवाचें नांव).

No. 59]   [30-1-1760

श्रीशंकर.

सी ... [illegible]

बुधवार.

•सेनेनीं लिहिलें. त्यांनीं लढाईचें वर्तमान लिहिलें, तें कळलें: व तीर्थरूप नानासाहेबांचीं पत्रें पाहावयास पाठविलीं तीं पावलीं वाचून पाहिलीं. एवंयानीं जर जुज न केलें तरी [illegible] उचित दिसत नाहीं. [illegible] पक्षानीं मोगल बुडवावयास आहे. परंतु [illegible] तेज फार आहे. एवंयासी केवळ सफेजंगी जेव्हा करणें तेव्हा करावी. परंतु [illegible] प्रकार गुरुवारीं अथवा शुक्रवारीं केल्यास बरें आहे. तोफखान्याच्या डावे बाजूस मोगलांचे उजवे बाजूस त्यांची फौज. आमची तोफांचे उजवे बाजूस. मोगलांचे डावे बाजूस याप्रमाणें उठावें. मागें दमाजी व मल्हार नाईक उठवावे. त्या आलिकडे बाबूजी नाईक आमचे उजवे हात: याप्रमाणें बंदोबस्ती करितो. दमाजी गाईकवाड

१ दमाजी गायकवाडाचा पुतण्या.   २ [illegible].

व शंकराजी घोरपडे व रायाजी[1] पवार पाठवावयाविसी दोनतीनदा लिहिले; परंतु त्याची रवानगी न जाली. तरी ऐसे न करावे. अगत्य अगत्य शंकराजीस लवकर पाठवणे. त्या खेरीज मातबर माणूस आम्हाजवळ कोणी सिपायात नाही. स्वामीजवळ पाटणकर आहेत. घाटगे वगैरे आहेत. आम्हाकडील पथके मातबर कोणी आले नाहींत. महादाजी नाईक वगैरे अद्याप आले नाहींत. यास्तव जरूर पाठवावे. त्याचे मनात नसिले तरी स्वामिनी त्यास समजाऊन पाठवावे. तेहि यावयास अंतर करणार नाहीत. जसे स्वामीचें मर्जीस येईल, तसे करावें. आमचा आग्रह नाही. कोणीकडून तरी काम जाले म्हणजे उत्तम. आम्ही जितकी सिपायगिरी होईल तितकी करीतच आहो. फळदाता ईश्वर आहे. स्वामीचे पुण्य मातबर आहे. तरी ईश्वर कृपा करीलसे वाटते. निश्चय कोणता तो पत्री ल्याहावा. अमक्यावेळेस हेहि ल्याहावे. आज मुकाम जाहला. बहुधा सलावतजंगाचे ओढीमुळें जाहला असेल. हे राजकारण जाहले तरी फारच उत्तम. मग सहजातच होईल. स्वामीच प्राक्तनवान आहेत. सर्वहि सुगमच पडेल हे विनंती

¶*Raghunathrao suggests to Bhausaheb to bring into execution the scheme already planned and to defer for some time a strong attack. The respectful attitude of Raghunathrao towards Sadashivrao is also apparent.*

No. 60] [पौ *1-2-1760*

श्री.

पो छ १२ जाखर सितैन

शुक्रवार

सेवेसी विज्ञापना. आम्ही तो काल मोगलापासून फार दूर राहिलो. पाणी मधे नाही. याज़मुळे लाव राहावे लागले. आता प्रहरा दिवसा येऊन पोहचतो. मुहूर्ताचा मजकूर

पाच घटिका सकालच्यापासून दहा घटिका मधम मुहूर्त आहे.

दाहा घटिकापासून पंधरा घटिका पावेतो फारच उत्तम आहे.

पधरा घटिकापासून दोन घटिका मधम.

येणे प्रमाणे आसे. तोफाखाना आघाडीस नेमणुके प्रमाणे सुरू करावा. उपरात ते चाहून घेतील. तेव्हा दुतर्फा लडाईची उठावणी करावी. याप्रमाणे असे. त्रिंबक[2] खंडेराव व महिपतराव येऊन पावतील. आम्ही प्रहरा दाहा घटीकाने तोफाचे

---

[1] धारकर, यशवंतराव पवाराचा धाकटा भाऊ. [2] ओढेकर.

उजवे बाजूस येतो. येकसमयावछेने काम करावें. वरचेवरी साडणी पाठवीत जावी. आज जुझ ईस्वरी कृपेने गातवरच करितो. दमाजी गाईकवाड व बाबूजी नाईक आमचे उजवे हाते पछाडीसचे बाजूस उठवितो. फलदाता ईस्वर आहे. आमचे जागे थोडा असला तरी तोफा मारू. आणि पछाडी करून सारीच उठावणी करू. कलावे स्वामीनीहि असेच करावे. वरचेवरी बातमी पाठवावी. नजरानजर जाहाली तरी फारच चागले. फारकरून तोफाचे दोही बाजूने दोन्ही फौजा उठाव्या, हा विचार बरा. ईश्वर वडून आणवील ते खरें. हे विनती. १

¶*Raghunathrao writes to Sadashivrao astrological aspects of the right time for attack and then gives his boastful determination to give the enemy a fierce fight. He also gives the arrangement of his army.*

No. 61] *[Feb. 1760*

श्री.

विनंती उपरी. पहिला आमचा तळ होता, तोच बुनगे सुधा उतरावयास अनकूल होता. अतां तीन कोस येथून घाट पडला. या करिता कूच करून घाटाजवळ बेटातच यावे लागले. याकरिता कूच केले. बेटात जाऊन बुनगे उतरावयास लावितो. आज दोन प्रहरपर्यंत फौजच उतरेल. लोक फार राहिले होते. नावा विशी कोण्हा कजिया न करीत ते करावे. राजश्री तात्यास सागून पाठवावें; आम्ही झाडून उतरू, तेव्हा त्यानी उतरावे. त्यास अवरोध आहे, आणि आमचे त्याचे धड एकाचे उतरणे होणार नाही. एक हाती काम फार; दरमहाचा व आठवड्याचा रोजमरा न द्यावा ऐसे आपले चित्तीं; परंतु गोपाळपंती सांगितल्यावरून आपल्यास पैका आकार कसासा वाटला असेल. तूर्त दाहा पांच आले असले तर त्याजकडे खर्च व चौथाई तिकडे लोक गेले त्यास नेमली आहे. आणि दाहापाच जाले तर यावयास पाच सात रोज पाहिजेत. आला आधिक आगळा ऐवज तर सांगू; तुम्हासही लागला तर देऊं; त्यासही पंधरा रोज तरी लागतील. याकरितां हा दरमहा चा रोजमरा व एक-आठवडा द्यावा. निदान कर्जाऊ तरी द्यावे. आनमान न करावा. बहुत काय लिहिणे हे विनंति.

¶*The whole letter is in Vithal Shivdeo's handwriting. He makes certain suggestions of strategical importance.*

No. 62] [सि 1-2-17[illegible]

श्री.

छ १२ जाखर सिनैन.

*सेवेसी विज्ञापना. मोगलाचे आघाडीस डौसण पाहून [illegible] करावी. दुतर्फा फौजा तयार लगल्याच अर्नाल सौय पटल्यान [illegible] जपून असावे. इकडील फौज तयार होऊन आघाडीनें चालून [illegible]. सारांश मोगलाची वाट धरावी. ओढा नाला पुढे देऊन, आगाडीस [illegible] पसरावा. त्यामागें फौज बंदोबस्तानें आसावें. याप्रो दोन [illegible] ज्यास * * * * ते करावें. हे विज्ञापना

¶This is a letter of Raghunathrao to Sadashivrao.

No. 63] [1-2-17[illegible]

श्री.

छ १२ जाखर सिनैन.

सेवेसी विज्ञापना. आज्ञापत्र पाठविलें. तेथें आज्ञा की, प्रातःकाली [illegible] त्यादून राहाणें. गऊन पाठऊन चालणी [illegible] जाणें. [illegible] प्रो मुकाम करणें: म्हणोन आज्ञा. आज्ञेप्रो [illegible] मोगल कोणीकडे जातो; त्याची चालणी येईल, न [illegible] त्याप्रो मुकाम करू. [illegible] छ १२ जाखर हे *विज्ञापना.

No. 64] [illegible]

श्रीशंकर.

छ १३ जाखर सिनैन.

सेवेसी विज्ञापना. [illegible]

[illegible]

[illegible]

* [illegible]

[illegible]

No. 65] *[1-2-1760*

श्री.

पै वस्ती छ १४ जाखर

सितैन शनवार.

सेवेसी विज्ञापना. आज्ञापत्र पाठविलें. तेथें आज्ञा की, लादून तलावरच राहाणे. मोगलाचे चालीचा रोख कोणीकडे होतो तो रव पडलियावर तुम्हास लेहून पाठऊ. त्याप्रो कूच करून जेथे लेहून जाईल तेथें मुकाम करणें म्हणोन त्यावरून संध्याकालचा पाच घटका दिवस पावेतो चिठीची वाट पाहिली. परंतु चिठी आली नाही. मोगलाचे कूच होऊन पश्चमेचे रोखें गेला. येसी वातमी आली. त्यावरून तलावरच मुकाम केला. याउपर चिठीची वाट पाहावी तर येथून कूच करून गेल्यास तीन कोस अलीकडे कोठे पाणी नाही. दिवस थोडका राहिला. कूच केल्यानें गलाटा होईल. याजकरिता चिठीचा उजूर न धरिता मुकाम केला. उदईक कूच करून कोणत्या रोखास यावे त्याची आज्ञा जाहाली पाहिजे. *रा छ १३ जाखर हे विज्ञापना

¶The writer Nana Fadnis gives information about the movements of the army of the enemy and asks for orders for further action.

No. 66] [पां *2-2-1760*

श्री.

छ १४ जाखर

माव सितैन.

*सेवेसी विज्ञापना. मोगलाचे आघाडीस दोन्ही फौज आपली व आमची राहावी. तोफखाना आघाडीस लागू करावा. तेव्हा तो चालून वेईल. उपरात घोडे घालावयास उतम आहे. आथवा तोंड चुकाविल तरी उतम आहे. दोन्ही फौजा येकत्र लगत्या असल्यास, काम मातवर होईल. मोगलापासून कोस दीड कोस रात्रीचे राहात जावे. प्रातःकाली जलद तयार होऊन जात जावे. याप्रमाणें दोनच्यार दिवस मेहनत केलियास कार्य सिध होईल. दोन्ही फौजानी वाट धरित जावी; आगाडी बंद करावी; म्हणजे केव्हा तरी चालून घेईल. तेव्हा लडाई करावी. आज हतीस गोळा लागला; आणि कही माणसे मेली. मोगल वावरा जाहाला असेल. पुढे तजवीज आपण कोणती योजिली. इभ्रामखानाचे विचारें कोणती ते सविस्तर ल्याहावे. मोगल हलका दिसतो. सफेजंगीच्याच लडाईत बुडेलसे वाटते.

तीर्थरूप नानासाहेबाचे व स्वामीचे पुण्य मातबर आहे. ईश्वर यश देईल. वरचेवरी वर्तमान लिहित जावे. बहुत काये लिहीणे. दमाजी गाईकवाड व घोरपडे पावले. दमाजीची व बाबूजी नाईकाची टोळी निराळी करून पछाडीस ठेवितो; म्हणजे दोन्ही फौजा जवळ राहावयास कामास येईल. हे विनंती.

¶*Raghoba's letter to Bhausaheb.*

No. 67] [*2-2-1760*

श्रीशंकर.

छ १४ जाखर

शनवार माघ सितैन.

* सेवेसी विज्ञापना पहिल्याने जुझावयाची आज्ञा आली होती. मग न उठावयाची आली. ऐसियासि स्वामीस जुंझच करणे तरी आगाडीस तोफा व सारे गाडदी वगैरे येखादा लहानसा ओढा पुढे देऊन सामान उभे करावे; आणि मार द्यावा. दोन्हीकडून दोनी फौजा उठवाव्या. मग जे ईश्वरे नेमिले आसेल ते होईल. वरकड लागभाग कोठे मिलता दिसत नाहीं. लाग असला तरी फौज असत नाहीं. यकूण विना स (फ़ेजंगी[१]) * * * * * ची तर्तूद केलिया कसे काम होईल? फार स * * * न करणे; तरी जुंझ लागलियावरी तोफा काढून घ्याव्या. गाडदी सडे मात्र उभे राहून मार आगाडीस द्यावा. दोहीकडून फौजा उठतील असे केलिया मातबर जुंझ होईल. यात स्वामीचे मर्जीस येईल त्याप्रो आम्ही शिध आहों. आम्हाकडे तिलतुल्य गुतां दोही गोष्टीचा नाहीं. स्वामीनी पुर्ता विचार करून करणे ते करावे. जर सफेजंगी करू नये असे असिल्यास च्यार महिने तरी जुझावे लागेल. हे विज्ञापना.

¶*Raghunathrao has been all along advising to give the enemy a crushing fight, otherwise the operations, he says, shall have to be continued for four months more.*

No. 68] [*Feb. 1760*

श्री.

† सेवेसी विज्ञापना. कालचा विचार कीं प्रातःकाली तोफा घेऊन याव्या. फिरोन रात्री चिठ्या आल्या कीं, तुम्ही कहीवर जाणे. त्यास रात्री बुनगे न आले. यामुले लोक उपासी. घोड्यास दाणे मिलाले नाहीत. रात्री छेबीने पाठविले.

---

* सबंध पत्र राघोबादादाच्या हातचें. १ निकराची लढाई. † पत्र विंचुरकरांचें.

आम्हाकडील लोक याना या रात्रीं बाण देऊन, त्यांच्या गोटावर पाठविले. पाच बाण सोडले. आवई मात्र जाली. परंतु बाण काही कारगार जाले नाहीत. लोकास उजगारा पडला. बुनगे प्रात:काली आले. लोक जेवायास गुतले. दिवस चार घडी आला. कर्हाचा समये गेला. स्वामीची स्वारी आली तर बरं. नाहीं तर उदेक चौ घटका रात्री तयार होऊन गेलियास कर्हा सापडेल. दिवस चढल्यास लाग नाही. आपली स्वारी येती की नाहीं लेखन करावयास आज्ञा करावी. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना. पथकापथकाचे लोक कर्हावर निवडून हजार दोन हजार गेले असेत, हे विज्ञापना.

¶*Vithal Shivdeo's letter.*

No. 69]

(आरंभीचा बराच मजकूर कागद झडल्यामुळें गेला आहे.)

नाहीं. झाडून गाडदी व तोफा नाइकाबरोबरी रवाना जाले. येक जातीनसी त्रिंबक खंडेराव आहेत. याजकरितां येथेच ठेविले. दुसरी गाड्याची पथके दोन आहेत. ते दूर करावयाचेच आहेत. याजकरिता त्यास दूर करितां व त्याची समजावीसहि पडत नाहीं. यास्तव दूरच करावे लागतात. तोफेचा मजकूर तरी गाद्याविना पाठवितां येत नाहीं. याजकरिता समागमं घेतली. कादर आगापासी येक तोफ आहे. ते पाठवावी. तरी गाड्याविना पाठवितां न ये. याजकरितां समागमेच घेतली. कलावे. * येक तोफ दीड दोन सेर गोल्याची कादर आगाचे तसलमातीस होती. तिला माघारी आपणाकडे पाठवावी, तरी नवा कोसाचे अंतर सोमवारी होते, ते आपले कूच आठ कोस जाहाले असे. आठ कोस (अपूर्ण)

¶*The writer Raghunathrao writes about the difficulty of transporting the guns.*

No. 70] [*6-2-1760*

श्री.

पौ.

पौ छ १८ जमादिलाखर

सेवेसी विज्ञापना. चिठी पाठविली. प्रविष्ट होऊन लेखनार्थ अवगत जाहला. मोगलाची कही जाऊ न द्यावी म्हणोन आज्ञा. त्यास तेणप्रमाणे फौजसुधा

* यापुढील मजकूर राघोबाच्या हातचा आहे, त्यावरून पत्र राघोबाचें होतें हें निश्चित आहे.

येऊन बसलों आहो. कहीचे लोकास बाहेर निघों देत नाहीं. येतात त्यास ताकीद करून माघारें लावीत आहों. कारकुनासमागमे आज्ञा आली कीं, तुम्ही व बाबूजी नाईक जेथे आहां तेथे राहाणे. त्यास आमचा मुकाम जेथे आहो तेथे करविला. सेवेसी विदीत होये हे विज्ञापी.

¶*The writer suggests the forage parties of the enemy to be stopped.*

No. 71] [*Feb. 1760*

श्रीगणराज.

सेवेसी विज्ञापना. आज्ञेप्रमाणे आम्ही प्रातःकालापासून तयार होऊन उभे आहो. यवनाचेहि कूच जाले. आजी मंगलवारी लागभाग पाहून सोय दिसेल तसे उठू. राजश्री आनंदरावदाजीकडील मजकूर कलला. आज्ञेसिवाये नाहीं. विदित होय. हे * विज्ञापना.

¶*The writer appears to be Gopalrao Patwardhan.*

No. 72] [*Feb. 1760*

श्री.

आशिर्वाद[१] उपरी. आमचा मुकाम कालेगांव येथें जाला. येथून मोगल तीन कोस आहे. आपला मुकाम कोणे जागां किती लांब जाला? तेथून मोगल किती लांब आहे, ते लिहावे. उदईक आपण लौकरच तयार होऊन सर्व तिकडील मिसलीचे लोकास ताकीद करून लौकर येत ते करावे. रा। दमाजी गायकवाड यांस ही चिठी पा।. आज ते पुरते उभे नवतेसें वाटतें. याकरितां ताकीद करावी. याउपरी बच्याजी विश्वनाथ या समागमें कांहीं ऐवज तीर्थरूपांनीं रवाना केला आहे. त्यास ते तरेचे सुमारे आले आहेत. याकरितां आपण पाचसातसें राऊत पाठऊन ऐवज आपणाजवळ आण * * * आलियावर मग इकडे रवाना करावा. राजश्री तुकोजी सिंदे आले. तेही आपले लस्करांत आहेत. त्यास पुसिलें म्हणजे बच्याजीपंताचे वर्तमान ठीक सांगतील. पुसोन रातोरात पाचसातशे राऊत रवाना करावे. *सखारामपंताचा घात जाला. समाधान करावें. आम्ही लाव आहों. आटोपून सकाळच येऊं, आशिर्वाद.

¶*Bhausaheb asks the whereabouts of the army of the enemy and requests more contingents to be sent to him. He also consoles Sakharampant Panse (?) for the loss he sustained in the death of Keshavrao Panse on the field of Udgir.*

---

१ पत्र भाऊसाहेबाचें, कोणास? * हा सखारामपंत केशवराव पानसे यांचा पुतण्या कीं काय?

No. 73] [Feb. 1760

श्री.

सेवेसी सटवोजी जाधवराऊ विज्ञापना ऐसीजे. आजी गर्द्रांची चौकी हुजूरचे पुढे उजवे बाजूने बुनगांयाचे दरमियान ठेऊन खबरदारी करणे म्हणून आज्ञा. त्यास काल आपण जेथे बसलो होतो त्याच्या उजव्या हातेच चौकी बसविली: आणि नित्य दोन छबिने पाठवीत असतो. खबरदारीस आंतर करीत नाहीं. हे विनंति.

No. 74] [Feb. 1760

श्री.

* विनंती उपरी. आम्ही दोन [illegible] आहे. [illegible] कोस दोड आहे. चौक्याहि जागा [illegible] आहेत. [illegible] यासीहि पाठविले आहेत. प्रातःकाळी [illegible] तेथेच तयार असू द्यावे: तो आम्ही [illegible] विती. आपण राहिले आहेत [illegible] आहे. त्यामध्ये [illegible] आहेत. हे [illegible].

¶ The whole letter is in Nana Purandare's handwriting.

No. 75] [Feb. 1760

श्रीशंकर.

* सेवेसी विज्ञापना. [illegible] लौकर पाठवाव्या. [illegible] जसे स्वामींचे चित्तास [illegible]. हे विज्ञापना.

¶ (Raghunathrao's letter.)

No. 76] [Feb. 1760

श्रीमार्तंड भैरव जीतु (जयतु) प्रा.

*विनंती उपरी प्राथकालीच पत्र आपणाकडे पा। त्यावरून ध्यानास येईल. बहुतेक आपण कूच करून आज वाडीवर जातील. आपण गेले म्हणजे आम्ही जातेगावीहून कूच करून कनलीकर सुधा डोंगरात जातो. कळावे. मुकाम नेहमीच होईल. कालचे वर्तमान आपणाकडील काय ठार कोणी जाया जाले म्हणून वर्तमान आहे. काल आमचे लोकानी दाटी करून खिडकीपर्यंत गेले. मागे फिरते समई व आणिक लोक जातां दोन तीन जाया जाले. कळावे. कृष्णाजीपंतांचे पत्र पा। आहे. पावेल. आपले कडील व वरचे सविस्तर ल्याहावे. श्रीमंत दादासाहेब कूच करून कोठें आले हे ल्याहावें.

No. 77] [Feb. 1760

सेवेसी विज्ञापना. स्वामीनी चिठी पाठविली ते पावली. उद्यापासुन दोन हजार फौज मोगलाच्या नर्मुदास[1] प्रातःकालीच पाठवीत जावी, म्हणोन आज्ञा. ऐसीयास आज्ञेप्रमाणे प्रातःकालींच दोन हजार फौज मोगलाचे नमुदास रवाना करितों. प्रस्तुत छविन्यास दोन हजार फौज चिरंजिवास पाठविलें आहे. सेवेसी श्रुत होये, हे विज्ञापना.

No. 78]

श्री.

सेवेसी विज्ञापना. गणतीबद्दल कारकून आले. निमे गणत्या जाल्या. तो हूल पडली. त्यामुळे कारकून पळोन गेले. आम्ही त्यास सांगितलें कीं आवाई लटकी आहे. प्रहरभर राहून गणती घेणें. परतु ते आपली घोडीपोटी सांभाळावयास गेले. फौज मागून पुढून जमा जालें म्हणजे फौज घेऊन येतो. अजमासहि पाहावा. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶(*Vithal Shivdeo's handwriting.*)

---

१ मुकाबल्यास.

No. 79] [3-2-1760

श्री.

पौ छ २० जमादिलाखर

माघ सितैन.

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान साहेबाचे

सेवेसी

विनंती सेवक मोराजी शिंदे मुकाम राजपुरी. चरणावर मस्तक ठेऊन शिर साष्टांग दंडवत विनंती विज्ञापना. ताा छ १५ जमादिलाखर पावेतों साहेबाचे कृपादृष्टी करून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असें विशेष. साहेबाचें अज्ञापत्र छ ७ जमादिलाखरचें सादर जालें. तेथें आज्ञा जे मोगल उदगिरीवरी आहे. त्याचें लष्करावरी सरकारच्या तोफा लागूं होऊन पौष्य वद्य द्वादशीस मंगळवारी तोफाचा मार दिला. गोळे सलावतजंगाचे डेऱ्यापुढें जाऊन माणसे, घोडी, बैल जाया जाहाले. तेव्हां त्यानी डेरे उपटुन पलीकडे नेले. मार तोफांचा न राहीच, तेव्हां त्याजकडील गाडदी पुढें आले. मग सरकारचे इभ्रामखान वगैरे गाडदी त्याजवरी चालून गेले. गाडद्या गाडद्यांची लढाई जाली. इभ्रामखान यांणीं फारच दम धरून टहरून[1] लढले. झुंज बरेंच जाहले. त्याजकडील शे सवाशे गाडदी जखमी व ठार जाहाले. पांच सात जमातदारही त्याजकडील चांगले पडले. सरकारचेही दोनशे पावेतो गाडदी जखमी व ठार जाहाले. च्याळीस पनास जाहले. प्रस्तुत मोगल किल्ल्यावर आश्रा करून विचारात पडला आहे. दाणा वैरणीचे संकट त्यास आहे. याप्रकारचें वर्तमान आहे, म्हणोन आज्ञापत्र सादर जाहले. त्यास साहेबाचे पुण्ये प्रतापेंकरून शत्रु पराभवाते पावतील. सेवेसी श्रुत होय. हे विज्ञाप्ति.

¶*The letter describes the havoc played by the artillery under Ibrahimkhan into the enemy's camp, and also the precarious condition of the enemy.*

No. 80] [7-2-1760

श्रीगजानन.

सेवेसी विनंती. सेवक मल्हार चितामण वाघ सां नमस्कार विनंती. येथील क्षेम ताा छ १९ जमादिलाखर च्यार घटका रात्र मुा आबे सरकारची पत्रे सलुख्याची रदबदली लागली म्हणौन व येथून कूच जालियाउपर हला करावी

१ गाडून उभे राहून.

लागते. तर जलदीने आज यऊन पोहचणे म्हणौन आज्ञा. यैशास आज्ञापत्र सादर होताच कूच करीत होते. परतु च्यार वटका दिवस राहिला. याजकरिता मुकाम केला. उदईक प्रहर रात्री कूच करून दर्शनास येणार. बिघाड आसावा. आपले चाकरीचा मजुरा वडावा. यैसे इच्छा फार आहे. आज तमाम लोकास ताकीद केली आहे. सामाने बाधोन आपलाले मि..............सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना....................जी बावा चौ कोसावर परलीचा घाट चढोन आले; म्हणौन वर्तमान येथे आहे. हे विज्ञापना.

¶*Wagh writes news of Janoji Bhonsle's movements to Sadashivrao.*

No. 81] *[7-2-1760*

श्रीगजानन.

पौ छ २२ जमादिलाखर

सेवेसी विनंती. सेवक मल्हार चिंतामण वाघ कृतानेक सां नमस्कार विनंती विज्ञापना. येथील क्षेम ताा माघ वद्य ६ गुरुवार संध्याकाल मुाा जोगाईचे आंबे स्वामीचे कृपेकरून वर्तमान येथास्थित आसे. यानंतर आज्ञापत्र सादर जाले. तेथे आज्ञा जे विसा कोसाची मजल करून लौकर येऊन पोहचणे. यैशास आज्ञेप्रमाणे लाब लाब मजली करून मुाा मजकुरास आले. उदईक प्रहर सा वटका दिवसांत सेवेसी येऊन पोहचतात. फौजेत धमक फार आहे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना. हे जुझ मातबर जाले. सल्यावर गोस्ट पडली. आपण समयास आंतरलो म्हणौन बहूत सर्द जाले. ईस्वर बिघाड करून आमची उजागरी करील तर उतम अहि, म्हणौन हे इच्छा करितात. यास यैसा प्रकार वडोन येईल, यैसा भरवसा नवतां. गुदस्ता याचे त्याचे. जुज जाले होति. त्याचे मर्दुमीचीच तारीफ करीत होते. परतु स्वामीचे पुण्ये समर्थ. येणे करून सर्व कल्याणरूप होऊन येते. हे विज्ञापना.

¶*The writer describes the attitude of the Bhonsle brothers.*

No. 82] [7-4-1760

श्रीगणराज.

छ २० साबान चैत्र सितैन.

राजेश्री गोविंदराव तात्या स्वामीचे सेवेसी.

पो गोपाल गोविंद नमस्कार विनंती उपरी. आजी सोमवारीं च्यार घटी रात्री किले दौलताबादेत सरकारचे लोक मांकोट दरवाजीयांत गेले. रात्र जाली. आंतील लोक निघून पावले. यास्तव दरवाजीयांत ठेविले. प्रातःकाली आंत जातील. मुख्य किला स्वाधीन जाला. याउपर कांहीं गुंता नाहीं. मुख्य माहाकोट दरवाजा आमचे स्वाधीन जाला. बहुत काय लिहिणे ? हे विनंति.

¶*Capture of the fort Daulatabad, communicated by Gopalrao Patwardhan to Govindrao Limaye Khasgiwale.*

No. 83] [11-2-1760

श्री.

चिरंजिवाचे पत्राची

नकल छ २५ जाखर

सेवेशी विनंति. दौलताबाद किला नबाबाजवळून करार करून घेऊन किलेदारास पत्र नबाबाचे मोहरेनसी घेतले. तेच पत्र सेवेसी पाठविलें आहे. घ्यावे आणि राजश्री गोपालरायासारखा शाहाणा माणूस लोक देऊन पाठवावे. किलेदारास परवाना द्यावा आणि लोक किल्यावर चढवावे. येथे नबाबापासी तिलमात्र गुंता राहिला नाहीं. जाजतीं जागिरीचा कुन्हा[1] मध्यस्तासीं असा नबाच काढून बोललों कीं पंचेतालीस लाखाची जागीर कबूल केलीत. परंतु आमची चौथाई वजा करून पंचेतालीस भरून द्यावे. याप्रमाणे नेटी लाऊन जाबसाल केला. तेव्हा हाहि प्रकार कबूल जाले. पंधरा लाख जाजती जाहालें. येकूण साठ लक्ष करार जाहाले. यो साठ लक्ष करार जाहाले. हे जाजती व्हावयास कारण हेच कीं विठल सुंदर नबाबाजवळून बरतरफ करवीत होतों. तेव्हा विठल सुंदराचा पेगाम[2] बजीद होऊन आला कीं सर्व प्रकारें पदरचा आहे. कृपा करावी. चांकरी करून दाखवीन. पुढें सर्व प्रकार निष्ठेने वर्तणूक करीन. यैसे बोलू लागले. तेव्हा ही नवीं जागीर जाजती, हा चौथाईचा कुन्हा ठेऊन पंधराची कबूल करविली. व दौलताबाद

---

१ कुन्हा = खोंच, कपट. २ बोली.

किला घेतला. येणेप्रों करून विठलपंतानी निजामअलिखानापासीं राहून आमचे मर्जीप्रो वर्तणूक करावी. चालावे. तिलमात्र अंतर पडू देऊ नये. याप्रो शफतपूर्वक केलें. तदोतर विठलपंतास निजामअलिखानापासी राहाविले. येविसी निजामअलिखानाची रदबदल दाट होती, येकाविसी जाहाली, व आपले कांहीं जाजतीं चांगलें जाहाले, यास्तव केलें सविस्तर स्वामीस कळावें. किलेदारीची सनद मागाहून पाठवितों. तूर्त इनायेतनामा[१] पाठविला आहे. हा पुढे पाठवावा व लोक पाठवावे. रा छ २३ जालाखर. हे विनंति. किल्याच्या आसाम्या येथे नेमल्या आहेत. यास्तव तेथे कोणास देऊ नयें. आसेर, बरानपुर, मोले येथील (स) नदा देऊन, बच्याजीपंतास हजार फौज करोन रा केलें. विज्यापुरची सनद नागोरामांस बसलतजंगाकडें हजार फौजे देऊन पहिले रा केलें. त्याकडे रा परवाना पाठविला कीं जागा खाली करून देतो. पंचेतालीस सिवाय चोथायात पंधरा होतात. दाहाचे बोलोनच आहे. पंधराचेही होईल. परंतु सेवटी जालियावर सेवेसी लिहून. हे विनंति.

¶*Sadashivrao writes to the Peshwa the terms of the treaty that he had offered to Nizam.*

No. 84] *[13-2-1760*

श्री.

पौ छ २५ जमादिलाखर
सितैन.

रावसाहेब मेहरबान मुखलीशान सलामत.

छ वादज शौक मुलाकात वाहजत आयातमशहूद खातरबाद येथील खैरसला जाणून आपली खैर आफियत हमेशा लिहून दिल ताजा करीत असावे. दिगर छ १७ जमादिलाखर रोजी वर्तमान ऐकिलें जे श्रीमंत भाऊ साहेबी आपणच मोगलाचे लशकरात युध्याचा प्रसंग गेला. त्यास कितीक हातीनसीन सरदार तिकडील दस्तगीर जाले. बहुत उत्तम प्रकारें श्रीमंताचे लोकांनी फते केली. यासी श्रीमंताचा प्रताप महिमा ऐसा आहे कीं जिकडे सरकारची फौज जात आहे तिकडे फतेच होऊन येती. ज्या कामावर आपण खुद बदवलत कमरबंदी केली असेल तेथ फते[२] हात जोडून तिष्टत उभी राहील. हे वर्तमान ऐकोन चितास बहुत खुशी हासील जाली. ईश्वर हे फत्तेची खबर सर्व खैरखवा[३] लोकास मुबारक

---

१ आज्ञापत्र, शिफारसपत्र. २ विजय.
३ खैरखवा=खुशाली. खैर आफियत=खुशाली.

करो. आपणाकडील वर्तमान लवकर कळत नाहीं यास्तव चित चिंताग्रस्त असते. तर सविस्तर आपले खैर आफियतचे वर्तमान पाठवीत असावे, की चिताचे समाधान होत जाईल. ज्यादा काय लिहिणे. प्यार मोहबत असो दीजे. हे किताबत.

¶The writer, a Muhammadan, congratulates the Peshwa on the success at Udgir and praises the bravery displayed by Bhausaheb.

No. 85] *[15-2-1760*

श्री.

छ ९ रजब सीतैन

श्रीमत राजश्री भाऊसाहेब स्वामीचे सेवेसी. विनति सेवक राघो बापूजी कृतानेक साष्टाग नमस्कार विनति विज्ञापना. येथील वर्तमान छ २७ जाखर मुा नजीक आबड स्वामीचे कृपेकडुन येथास्थित आसे. यानतर श्रीमत राजश्री नानासाहेब याणी प्रो मारचे जतीस फौजसुधा पां आहे. त्यासी येथे येऊन येथील जतीचा फडशा रा पाडुरग सिवदेव याचे मारफतीने वाड्याने उरकिला आहे. त्यास मौजे पाटोदे प्रो आबाड येथील (पाटील) रा मुधोजी भोसले सेनाधुरंधर याणी गावमारास घासदाण्याचा रोखा करून धरून नेला आहे. त्याजकडे घासदाणा रु. ४०० चारसे करार करून गावास जासुद वसुलास पा आहे. आणि पाटील मार यास वोलेस लस्करात ठेवले आहे. त्यास येथे गावकरी सदरहु रुा मजुरा मागतात. येतदविशी पाटील मारास सोडून द्यावयाची व रुा न मागणे म्हणून आज्ञा करणार स्वामी धणी समर्थ आहेत. सेवेसी श्रुत होय. हे विज्ञप्ति.

¶The writer Ragho Bapuji is deputed to take possession of the province of Ambad by the Peshwa. He complains against Mudhoji Bhonsle arresting the Patil of the place, and asks for his release.

No. 86] *[16-2-1760*

श्री.

पो २८ जमादिलाकर

सितैन माघ शुक्रवार.

श्रीमंत माहाराज राजश्री भाऊसाहेब स्वामीचे चरण सेवेसी. सेवक आज्ञाधारक सिवराम आनंदराव सां नमस्कार विनंती उपरी. काली नवाबाकडील जासूद-

माहालात सहज वर्तमानास्तव गेलो होतो. ते स्थली आमचा श्नेहस्त खंडोजी ना याची भेटी जाहली. त्यासी आपण विचारिले कीं श्रीमंताची व नवाबाची सांप्रती बोली चालीचा प्रसंग सिध्धांत जो करार जाहला आहे ते गोस्टी करार वाके चालेल की न चालेल. तुमचे द्रीस्टीस कैस दिसतें; म्हणोन विचारिले असतां त्यानी उतर दिल्ह कीं मोगलाची जात काबूची. समयें पाहोन लेकी (खी?) देऊन वात करणार. त्यानी वेलावर द्रीस्टी देऊन तुम्ही जे मागतील ते गोस्टी त्यानी कबूल जाहाले आहेत.. सेवटप्रांत होणार नाहीं. तीघ भाऊ येक जागा होऊन, मराठी फौज रा जानबा व वेंकटराव व खंडागले वगैर अमीर लोक विछेडले[1] आहेत, त्या आवघ्यास मिलवोन घेऊन मागती येकदां हरशामृश करतील; हे गोस्टी निजामअलीखा याचे चिती आहे. बोलोन दाखवीत नाहींत. होणार जे असल ते चुकत नाहीं. परंतु रंग यैसा दिसोन येतो. ईस्वराचे चित्तीं जे असेल ते होईल. याप्रमाणें बोली आइकली; आणि बशालतजंगाचे वर्तमान तरी आलंद व गुंजोटी विध्वंश करीत अवशाकडे * * * * आहित; त्यासमागमे पठाण व सुरापुरचा बेडर आहे, आणि मावोन रा मुरारजी घोरपडेहि आले म्हणोन बोलवा आइकली. दाहा बारा हजार फौज चागली, व गारदी प्यादे दाहा हजार, व तोफ लहान थोर ४०, व जेजाला तीन च्यारसे, सामान चागल आहे, म्हणोन बोलवा आइकली. सेवेसी कलावें म्हणोन लिहीले अस. स्वामीचिथे[2] वर्तमान वरचेवर येत असल. सेवकान आइकील ते वर्तमान सेवेसी निवेदन करावें लागतें. रा जाधवराव यानी परवा घोडी व हती गुलामअली कर्जदाराचे भरीस दिल्हा म्हणोन लिहील होते, त्या गोष्टीचा शोध घेता वर्तमान आइकिल की माहाराज त्याचे भेटीस येणार. भेटीस आल्यानंतर तो हती करितां भीड पडलिया देण लागल. यास्तव लटका कर्जदार उभा करून, पागाचे सात आठ घोडी चांगली व हती गुलामआली पठाणाकडे ठेविले; आणि निजामअलीखा यानी येक हती थोर जाधवराव यासी पाठविला आहे. कही कवाड वेल घोडी आजी मागती राजश्री बाबूजी नाईक याचे गोटाकडे लस्करचे लोक गेले. रस्त तो रोज बरोज येत जात. सेवेसी कलावें. महाराज पुण्यश्लोकी. आपण सेवक पदरचे असो. आपले वर्तमान सेवेसी विदित आहे. हे विनंती.

¶*News-letter from a spy sent by the Peshwa into the Nizam's camp. The ultimate result of the campaign turned out to be as hollow as this spy forecasted.*

---

१ विखुरले. २ स्वामीचे येथें.

No. 87] [20-2-1760

श्री.

पौ छ ५ रजबू सितैन

फाल्गून.

श्रीमंत राजश्री भाऊसाहेब
स्वामीचे सेवेसी.

विनंती सेवक रामचंद्र कृष्ण कृतानेक साष्टांग. नमस्कार विनंती. येथील कुशल ता। छ २ माहे रजब मा। लस्कर नवाब बसालतजंग नजीक कल्यान जाणौन माहाराजानी निजानदवैभवलेखनआज्ञा करीत असिले पाहिजे. यानंतर माहाराजानी श्रीमंत राजश्री नानासाहेब यास पत्र दिल्हे. त्याजवरोन वस्त्रे व पालखी वगैरे देऊन पत्रे लिहून दिल्ही की, यास तुम्हाकडे वकिलीस पाठविले आहेत. जो जाबसाल करीत जाल. तो यासी करणे. ऐसीयास सेवक कूच दर कूच येऊन राजश्री नागो राम याच्या लस्करात कल्यानाहून साता कोसावर आहे. तेथे उतरलो. तो छ १ माहे मजकुरी च्यार घटी दिवस राहिला ते समई माहाराजाची पत्रे व खलिता नवाबास आला. ते पत्रे राजश्री नागो राम यानी दाखविली, व म्हणाले की, आताच जा व मुलाजमतहि करा; आनि सनदा द्यावयाविशई काय जाबसाल करितात? माहाराजानी लिहिले की जलद सनद करोन पाठवने. त्याजवरोन पाच राऊत समागमे घेऊन च्यार घटका रात्रीं नवाबाची भेट घेतली. पुढे नवाबा-जवळ सेवक आला नव्हता. तेव्हा राजश्री भवानजी ताकपीर व धोंडो आगदेव हे पाठविले होते. त्याचीहि मुलाजमत जाली होती. माहाराजानी लिहिले त्याप्रा। सविस्तर मजकूर केला. आणि सनद विजापूरची तयार करोन घेतली. आनी राजश्री नागो राम याजकडे राजश्री धोंडो आगदेव याचे हवाला करोन पाठविली. माहाराजास कलावें. कोनी मातबर मानूस सेवेसी पाठवितो म्हणोन बोलले. [illegible] मुकरर करून पाठवितात त्याप्रा। लिहीन. सविस्तर वर्तमान माघून लिहितो. [illegible] फौज तो सात हजार गाडदी व पाच हजार फौज गुलाम मोहिदिनखान [illegible] व्रिजनाथ व दोन हजार खाजगत येकून सात हजार श्वार आहेत. व [illegible] आहेत. कलावे. येथे वर्तमान आहे कीं, सलाबतजंगाचे व याचे मा[illegible] [illegible] याची त्याची भेट होणार. हे येका दो रोजानी कूच करोन सिरसा[illegible] [illegible] हेहि जाणार. ऐसे वर्तमान आहे. पुढे जे होईल ते सेवेसी लिहीन. [illegible] लिहीणे. हे विज्ञापना.

¶*Letter of Ramchandra Krishna to Bhausaheb acqu*[illegible] *Nizam gave a pledge in writing to hand over Bijapur to* [illegible]

छ ९ *जाखः

भाऊसाहेब
सी.

आज्ञाधारक ऐसीजे. येथील वर्तमान
ता। छ ४ माहे र प्रतापे येथास्थित असे
विशेष. छ ३ म र यांस येवनाकडे वकील
आहेत त्यांची पत्रे हिला आहे कीं चिंचोलीवर
नबाबाचा मुकाम थूनच कूच करून अवसी
याचे रोखे भागान गेलियावर जाधवरायास
निरोप देऊन आ लासी बोलले कीं राव येथें
आले असते त करून देतों. वकिलानी
त्याचा जौब दि य आले कीं आपन गोडी
करून द्यावी. ता त्या वर्षी आपन आले
नव्होतेत. तैसे ाचा प्रसंग दुर्घट देखिला.
तेथेच मुकामात र वकिलाचे जौवसालावर
बहुत समाधान कीं तुम्ही जाधवरायासी
जौबसाल यथारि मंतराव निंवाळकर यांची
मातोश्री व पांच लक्ष्मणराव खंडागळे हे
येथे आहेत. मा . त्याचीं उतरे यावयाची
मार्गप्रतिक्षा करितात. राजश्रा गणपतराव सबनास व महिपतराव शंकर येथें
आले. रायांची व त्यांची भेट करऊन त्यांचे समागमे राऊत देऊन वाटे लाविले.
विशेष काय लिहिणे. हे विज्ञाती.

¶*The writer gives some idea about the attitude of Nimbalker and Jadhao after the negotiations.*

---

* पैवस्तीचा महिना चुकीचा दिसतो.